

2010:38

Saltkokningshuset - utvändig ommålning

Antikvarisk medverkan, 2010

Emelie Petersson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2010:38

Saltkokningshuset - utvändig ommålning

Antikvarisk medverkan, 2010

Stumholmen 1:1

Karlskrona kommun

Blekinge län

Emelie Petersson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2010 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2010:38
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Saltkokningshuset efter ommålning. Foto Emelie Petersson
Fyndteckningar mm:
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

SALTKOKNINGSHUSET - UTVÄNDIG OMMÅLNING

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Utförda åtgärder	5
Översiktlig färgundersökning	5
Ommålning av fasad	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	9
Handlingar med relevans för ärendet	9
Bilagor	10
Referensytor	10

Saltkokningshuset ligger på Stumholmen i Karlskrona. Karta hämtad ur byggnadsminnesförklaringen Länsstyrelsen Blekinge län.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Under våren 2010 har utvändiga målningsarbeten utförts på Saltkokningshuset på Stumholmen. Arbetena har omfattat rengöring intill bart trä av panel, fönster och dörrar samt målning i tre strykningar. Valet av kulör baseras på en översiktlig färgundersökning som utfördes under en dag i april månad samt på en färgundersökning utförd av Blekingen museum 1992.

Administrativa uppgifter

Objekt	Saltkokningshuset, Stumholmen1:1
Kommun	Karlskrona
Länsstyrelsens beslut	2009-12-08, dnr 434-8904-08
Regionmuseets dnr	Ö12.20-94-10
Byggherre/beställare	Stumholmens samfällighetsförening
Entreprenör	Magnussons Måleri, Rödeby
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad genom Emelie Petersson
Byggnadstid	april - september
Slutbesiktning	2010-09-03

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Saltkokningshuset skall vara uppfört mellan 1820- och 1847. År 1878 byggdes det om efter ritningar av Ahlborn och försågs då med ny panel, detta för att harmoniera med intilliggande byggnads, Lotsstugan, stil. Byggnaden har ursprungligen använts inom flottans livsmedelsframställning.

Utförda åtgärder

Översiktlig färgundersökning

Inför ommålning av fasaden har en översiktlig färgundersökning gjorts på den södra fasaden. Ytorna som valdes sitter i ett skyddat läge uppe under takfoten samt uppvisade tjocka lager med färg. Färgtrappor gjordes på fönsteromfattning, panel och taktass. En avstämning gjordes slutligen mot färglager som framkommit på den västra fasaden där målarfirman påbörjat rengöring av panelen.

I samtliga färgtrappor återkom samma lagerföljd, även på fönsteromfattningens avfasade hörn där man annars kunde ha förväntat sig en avvikande kulör. Hur mycket som har gått att se av respektive lager har dock, av naturliga orsaker, varierat mellan de olika färgtrapporna och därför hänvisas, i den följande texten, till den färgtrappa där lagret framträtt tydligast.

Åtminstone de två yngsta färglagren bedöms vara moderna färgtyper och därunder följer åtta lager med linoljefärg. Vid de senaste fyra ommålningarna verkar ambitionen ha varit att behålla den gula färgställningen och kulörerna är därav

mycket snarlika. Dessförinnan har byggnaden troligtvis varit gråmålad, minst två lager av en grå kulör hittades på fönsteromfattningen vilket tyder på att det inte rör sig om en grundning utan slutstrykning. Den grå kulören finns ovanpå ett lager kritvit färg som däremot eventuellt skulle kunna vara en grundning. Härunder fanns obränd terra ovanpå ett mycket tunt färglager i grå kulör som skulle kunna vara en grundning. Sedan följer en bränd umbra som varierar mycket i tjocklek, partiellt är färgen tjockt pålagd, ej hantverksmässigt utfört, och partiellt mycket tunnstruken. Umbran är målad utanpå en ljus blågrå kulör och härunder kommer trären yta. Från lagret med obränd terra var det nödvändigt att titta genom lupp för att kunna urskilja de olika färglagren och deras inbördes ordning.

Ett flertal färglager undersöktes också genom lupp och på dessa syntes ett undre grått färglager följt av ett brunt. Av dessa framgick också att panelen behandlats innan målning, troligen med en kokt linolja. Detta syntes också på delar av den rengjorda västra fasaden där träet hade en mörk, småskrovlig och blank yta.

Vid en jämförelse mellan resultatet av färgundersökningen på den södra fasaden och de färglager som framträtt på den västra gaveln upptäcktes skillnader. De två äldsta färglagren stämde överens med vad som hittats på den södra fasaden, grå följt av bränd umbra. Härfter skiljer det sig dock åt genom att gaveln har varit målad i en grön kulör följt av guldockra. Dessa avvikande kulörer var inte isolerade till byggnadsdetaljer utan återfanns över samtliga delar av fasaden, panel såsom takfotsbrädor. Härfter följer sedan fyra lager med gul kulör likt på södra fasaden.

Enligt en färgundersökning som utfördes 1992 av Blekinge läns museum skall byggnaden ursprungligen ha varit målad i en grön umbra (färgkod 6A-30 enligt RAÄ:s linoljefärgslikare). Intressant att notera är dock att den gröna kulören inte är den ursprungliga kulören på den västra fasaden. Ytterligare två färglager hittades vid okulär besiktning av de rengjorda partierna. Underst fanns en ljus grå kulör följt av en bränd umbra och därefter kom den gröna kulören, ovanpå denna hittades guldockra följt av fyra skikt av gula kulörer. Undersökningen av färgsättningen på den västra fasaden gjordes mycket översiktligt och på de ytor som rengjorts av målarna, här utfördes inte några färgtrappor, vilket kan innebära att fler färglager kan ha förekommit. Den gröna kulören framträdde ej inom de framtagna färgtrapporna på den södra fasaden men har hittats längre ned på panelen sedan målarna påbörjat färgborttagningen på denna fasad.

För att få en bättre bild av byggnadens färgsättning skulle det behöva göras en mer omfattande färgundersökning. Samtidigt kommer en färgundersökning inte att kunna bli heltäckande eftersom både fönster och dörrar har bytts ut vilket gör att äldre färglager har gått förlorade. För att möjliggöra framtida färgundersökningar har referensytor sparats på den västra, östra och södra fasaden.

Kulörerna som framkom på den södra fasaden har jämförts mot *Linoljefärg 2003* och det gav följande resultat:

Dagens kulör	6A-5873
Lager 2	6A-5873 (ev. en grundning)
Lager 3	4A-5873
Lager 4	3A-94
Lager 5	3B-94
Lager 6	kritvitt (ev. en grundning)
Lager 7	2A-5873 (låg närmast men kulören är aningen mörkare än färgprovet.)
Lager 8	7A-786+98 (osäkra på kulören eftersom lagret är mycket tunt, närmast transparent varför underliggande färglager kan skina igenom och påverka resultatet. Ev. en grundning.)
Lager 9	2C-711
Lager 10	snarlik lager 8

Val av dagens kulör baseras på lager 4 som är en linoljefärg med färgäkta pigment i. Det är ett medvetet val att gå till den äldsta källan för att komma så nära den senaste ursprungliga gula kulören och hitta rätt nyans. Någon äldre kulör var vidare inte möjlig att använda eftersom det historiska färgmaterialet för fönster och dörrar är borta i och med bytet till nya. Den enda kända äldre fönsterkulören finns dokumenterad i Blekinge museums färgundersökning från 1992 och har bestämt fasadens kulör eftersom den hör samman med den gula färgsättningen.

Bilden visar en av de färgtrappor som togs fram vid den översiktliga färgundersökningen. Som framgår av bilden var de äldsta färglagren, i bildens nederkant, mycket sköra och fragmentariska vilket också föranledde beslutet att inte spara någon av färgtrapporna utan enbart referensytor.

Bilderna visar delar av den södra fasaden innan arbetena påbörjats respektive sedan panelen rengjorts in till bart trä.

Ommålning av fasad

Fasadens panel tillsammans med fönster och dörrar har rengjorts in till bart trä med en speedheater. Sammanlagt fyra referensytor har sparats. Dessa fördelar sig på den östra och västra gaveln samt på byggnadens framsida, södra sidan. Ytorna som har valts ut uppvisar tjocka lager med färg, de är vidare placerade i relativt skyddade lägen och representerar olika fasadelement som panel, listutsmyckning mm. För referensytornas placering se bilderna nedan samt under bilagor.

Inledningsvis gjordes ett uppstrykningsprov med färg från Ottossons färgmakeri. Den gula kulören motsvarade förlagan medan den gröna kulören inte stämde överens med hur färgsättningen av fönstren har sett ut. Ett andra uppstrykningsprov genomfördes med Beckers tradition enligt målerifirmans anbud. Detta uppstrykningsprov skilde sig radikalt från det tidigare avseende kulörerna. Den gröna kulören stämde relativt väl överens med likarens prov medan den gula kulören avvek betydligt. Utifrån de uppstrukna proven valdes Ottossons gula kulör (pigment: guldocker, beteckning 3A-94 enligt *Linoljefärg 2003*) tillsammans med Beckers gröna (pigment: kromoxidgrönt, beteckning 3A-GN83 enligt *Linoljefärg*, provsamling RAÄ 1990). Båda färgerna är strukna tre gånger, grundning, mellan- och slutstrykning och förtunnade enligt respektive färgtillverkarens rekommendationer. Vid slutstrykning av den östra gaveln kom ett kraftigt regn vilket medförde att denna sida blev mattare än övriga. För att erhålla samma glans har denna fasad strukits ytterligare en gång.

Samtliga fönster, som är relativt nyttillverkade, var i ett gott skick både avseende bågar, kittning och hörnjärn. Viss komplettering med linoljekitt av märket Tremco har utförts. En lagning har vidare utförts på ett rötskadat parti av pane-

len utmed sydsidan. En mindre bit av listen som löper utmed fönstrens underkant har ersatts med nytt virke.

Bilderna visar de partier som har sparats som referensytor på den södra respektive västra fasaden. Pilen pekar mot den yttre västra taktassen på det södra takfallet.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetena har utförts i enlighet med länsstyrelsens beslut och efter anvisningar av antikvarisk expertis. Målningsarbetet är väl utfört och referensytor har sparats som dokumentation över äldre färglager.

Handlingar med relevans för ärendet

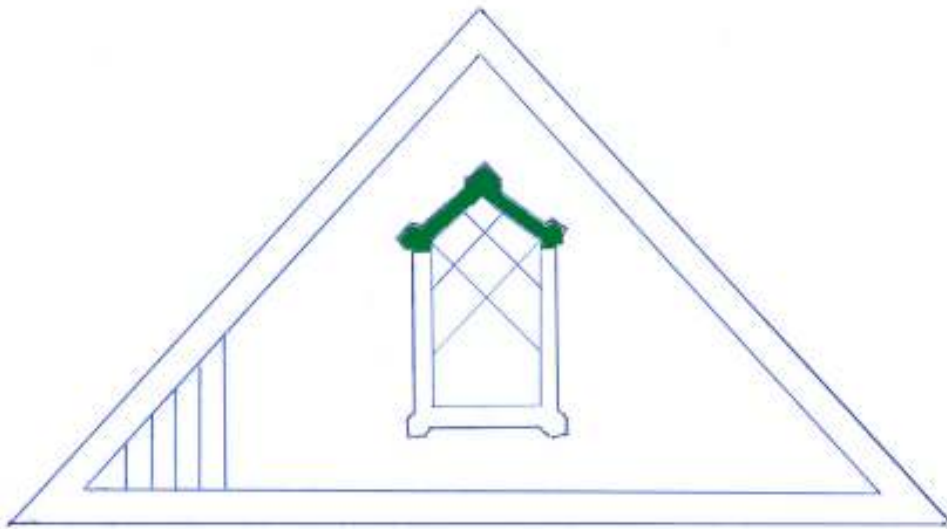
1992-07-20	Utdrag ur färgundersökningar av Stumholmens äldre bebyggelse, Blekinge läns museum (länsstyrelsens dnr: 221-4315-92)
2008-10-08	Ansökan om bidrag
2009-11-03	Komplettering av bidragsansökan
2009-12-08	Länsstyrelsens beslut om bidrag, dnr: 434-8904-08

Kristianstad 2010-09-15

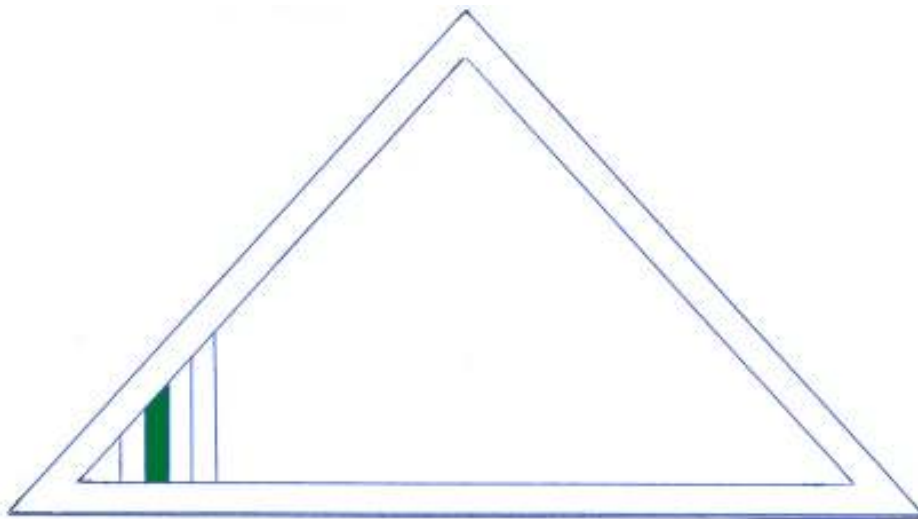
Emelie Petersson

Bilagor

Referensytor

VÄSTRA GAVELRÖSTET

ÖSTRA GAVELRÖSTET

De gröna fälten markerar var referensytorna kan hittas på gavlarna.

Regionmuseets rapportserie 2010

Kulturmiljö

1. Vä 2:107, Vä sn, FU, Anders Edring, 2009
2. Villa Petterssons trädgård – en restaurering, Svalöv sn, AK, Anna Rabow, 2008
3. Marsvinsholms slott – renovering av balustrader, Balkåkra sn, AK, Kristina Nilén, 2008
4. Gravfältet i Färlöv, Färlövs sn, FU + UN, Tony Björk, 1995 – 2005
5. Glimmebodagården – taktäckning, Brösarps sn, AK, Emelie Petersson, 2009
6. Gylstorp. Medeltida odlingslämningar i Visseltofta sn, FU, Tony Björk & Brita Tronde, 2009
7. Väsby kyrka. Bland taklagare och takläggare, Väsby sn, AK, Petter Jansson, 2009
8. Odysse längs Skånes kuster. Kust och Historia i Skåne. Bertil Helgesson, 2010
9. Övedskloster – restaurering av terrassmuren, Öved sn, AK, Kristina Nilén, 2007-2008
10. Stångby kyrka – utvändig renovering, Stångby sn, AK, Cecilia Pantzar & Kristina Nilén, 2005-2006
11. Kristianstads station – antikvarisk förundersökning, Kristianstad, AF, Emelie Petersson & Heikki Ranta, 2010
12. Allhelgonakyrkan i Lund – utvändig restaurering etapp I, Lunds socken, AK/AM, Petter Jansson, 2009
13. Hotade arter och byggnader –tips och råd vid byggnadsvård. PJ, Nils-Otto Nilsson & Åsa Jakobsson, 2009-2010
14. Människan och landskapet –Metodutveckling, etnobiologi för kulturmiljövård. PJ, Åsa Jakobsson, Anki Karlsson & Cissela Olsson, 2010
15. Vrams Gunnarstorps slott – utvändiga arbeten, Bjuvs sn, AK, Emelie Petersson, 2009
16. Ballingstorpsgården, Kviinge sn, AK, Emelie Petersson, 2010
17. Renovering av stenvälsbro vid Öveds kloster, Öved sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
18. Mörarps kyrka – invändig renovering och konservering, Mörarps sn, AK, Lotta Eriksson, 2010
19. Tullstorpsåprojektet, Trelleborgs kn, KA, Bertil Helgesson & Cissela Olsson, 2010
20. Örnans – arbeten 2009 – 2010, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
21. Örtofta slott vid Bråån – kulturhistorisk utredning i samband med våtmarksprojekt, Örtofta sn, Kristina Nilén, 2010
22. Övedsklosters alléer. Öveds sn, PJ, Patrik Olsson, 2010
23. Sporrakulla gård 2010 – tak- och timmerarbeten, Glimåkra sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
24. Gamla begravningsplatsen i Kristianstad, Kristianstad sn, DK, Lotta Eriksson, 2010
25. Tomelilla Byagård – takarbeten 2010, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
26. Tomelilla Byagård – fasadarbeten 2010, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
27. Silversmedjan Kv Vapenbrodern 8, Kristianstad, Kristianstads sn, AK Katarina Olsson, 2008
28. Fjälstorps småskola – ommålning av fasad, AM, Helene Stalin Åkesson, 2010
29. Bälteberga Korsvirkeshuset – utvändig renovering, Ottarps sn, AK, Kristina Nilén, 2008-2009
30. Ilstorps kyrka – fönsterarbeten, Ilstorps sn, AK, Lotta Eriksson, 2009 – 2010
31. Heliga Trefaldighetskyrkan – tillbyggnad och invändig ombyggnad, Kristianstad sn, AM, Lotta Eriksson, 2009 – 2010
32. Norra Mellby kyrka – renovering av vapenhusets tak, Norra Mellby sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
33. Lunds domkyrka – ändring av västportalens trappa, Lund, AM, Heikki Ranta, 2010
34. Övedskloster – förändringar vid trädgårdskanalen, Öveds sn, AK, Kristina Nilén & Lars Salminen, 2009-2010
35. Östra Karup kyrkogård, Östra krup sn, DK, Lotta Eriksson, 2010
36. Blåherre mölla – en kvarnmiljö för möten mellan då och nu, Maglehems sn, BMU, Ingela Blomén, Helen Carlsson & Helene Stalin Åkesson
37. Mejeriet Skarhults gods – takrenovering, Skarhult sn, AM, Kristina Nilén, 2010
38. Saltkokningshuset - utvändig ommålning, Karlskrona, AM, Emelie Petersson 2010

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

